

DE VOGELSTAND VAN „HET BOSCH” VAN AMSTERDAM 103

Waargenomen vogels in Het Bosch van Amsterdam.

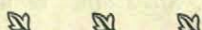
Waterral	Groote Burgemeester	Tapuit	Koolmees
Waterhoen	Mantelmeeuw	Paapje	Pimpelmees
Meerkoet	Zilvermeeuw	Roodborsttapuit	Zwarte Mees
Goudplevier	Stormmeeuw	Roodborst	Staartmees
Bontbekplevier	Kokmeeuw	Heggemusch	Goudhaantje
Kleine Plevier	Vischdiefje	Grasmusch	Vuurgoudhaantje
Zilverplevier	Groote Stern	Tuinfluit	Bonte Kraai
Kievit	Zwarte Stern	Tjiftjaf	Zwarte Kraai
Scholekster	Houtduif	Fitis	Roek
Steltkluut	Holenduif	Snor	Kauw
Bonte Strandlooper	Koekoek	Groote Karekiet	Ekster
Kleine Strandlooper	IJsvogel	Kleine Karekiet	Vlaamsche Gaai
Kemphaan	Velduil	Rietzanger	Spreeuw
Oeverlooper	Ransuil	Boschrietzanger	Vink
Tureluur	Stenuil	Waterrietzanger	Putter
Zwarte Ruiter	Gierzwaluw	Spotvogel	Sijs
Groenpootruiter	Boerenzwaluw	Winterkoning	Barmsijs
Boschrutter	Huiszwaluw	Grauwe Vliegenvanger	Kneu
Witgatje	Oeverzwaluw	Kuifleeuwerik	Huismusch
Grutto	Kramsvogel	Veldleeuwerik	Ringmusch
Wulp	Groote Lijster	Strandleeuwerik	Groenling
Regenwulp	Zanglijster	Graspieper	Geelgors
Watersnip	Koperwiek	Gele Kwikstaart	Rietgors
Bokje	Merel	Witte Kwikstaart	Kleinste Strandlooper

Volledigheidshalve vermeld ik nog enkele vogelsoorten, die er vóór de verandering zijn waargenomen en thans nog niet, nl.: ooievaar, kerkuil, gekraagde roodstaart en zwartgrauwe vliegenvanger.

Het blijkt dus, dat Het Bosch van Amsterdam allerlei mogelijkheden biedt, wat het vogelleven betreft en zeker in de toekomst tot een belangrijk vogeloord en vogelstudieterrrein zal uitgroeien.

Amsterdam, Zomer 1942.

J. E. SLUITERS.

HET HAAGSCHE ZUIDERPARK.

Onmiddelrijk ten Zuiden van Den Haag, direct aansluitend aan de zich steeds meer uitbreidende stad, ligt een park, dat uniek is voor ons land, en zulks niet alleen door den buitengewonen aanplant, de mooie indeeling en de vele zeldzame uit- en inheemsche gewassen die men er aan kan treffen, maar ook door het feit, dat hier ruim honderd hectaren (geen kleinigheid voor een stadspark!) tegelijk als recreatieoord en bron van kennis voor de bevolking dienen. In een vlak en kaal polderland is in den loop van eenige decennia dit park ontstaan, na een door Dr. H. P. Berlage in 1908 genomen initiatief.

Het oorspronkelijke plan van Dr. Berlage was eenigszins anders dan het plan, dat tenslotte is uitgevoerd. En daar er van vele zijden groote bezwaren werden geopperd tegen den aanleg van het park, werden de plannen jarenlang niet verder uitgewerkt. In 1918, dus tien jaar na het initiatief, begon de Haagsche gemeenteraad de gronden te onteigenen die voor het park noodig waren. Dat was een zeer ingewikkelde procedure, die eerst in 1924 haar beslag kreeg. Toen waren alle gronden inderdaad onteigend, en de heeren P. Westbroek, die toen directeur van den Haagschen

Fig. 1. Sloot langs eendenkooi.

Plantsoenendienst was, en D. F. Tersteeg, tuinarchitect te Naarden, ontwierpen het plan, dat in 1924 werd aanvaard.

In de weilanden, die waren onteigend, lagen twee eendenkooien. Eén daarvan, een van de oudste en belangwekkendste eendenkooien van Nederland, is in het plan opgenomen en vormt er een der mooiste onderdeelen van, daar men hem ongerept heeft bewaard. Het is een kooi, die wellicht van voor de 16de eeuw stamt, en waarin tot in 1928 voor den handel eenden werden gevangen. Thans wordt er nog ieder jaar één dag, zuiver pro forma, door eenige gemeenteambtenaren gekoooid. De gevangen eenden worden evenwel onmiddellijk weer losgelaten, want deze vangst heeft alleen ten doel, het kooirecht van de gemeente 's-Gravenhage niet verloren te doen gaan. Deze oude kooi kwam in het plan van Westbroek en Tersteeg niet voor, doch is er

HET HAAGSCHE ZUIDERPARK ❧ ❧ ❧ ❧ ❧ ❧ 105

in opgenomen door het initiatief van de Vereeniging voor Vogelbescherming in 's Gravenhage en omstreken. Dat is een heel gelukkig initiatief geweest, want de onderbegroeiing van de kooi is buitengewoon rijk en vormt een ideale vogelbroedplaats. Waar elders vindt men, op een afstand van eenige honderden meters van de laatste huizenblokken der stad, nachtegalen en wielewalen, tuinfluiters en fazanten, steenuilen en ransuilen? En bovendien broeden er nog tientallen algemeenere zangvogelsoorten.

De grond, waarop het Zuiderpark moest worden aangelegd, de oude Escampolder, was zeer laag, slechts dertig tot vijftig centimeter boven den waterspiegel. Daarom heeft men in het terrein een aantal groote vijvers gegraven, waarmede het land werd opgehoogd. Die vijvers vormen in den winter een prachtige gelegenheid tot het waarnemen van soorten eenden uit het hooge Noorden. Dan jagen trouwens ook buizerden en sperwers boven het park, en dan is de ijsvogel een geregelde bezoeker van de vijvers. Aan een van die plassen treft men het fraaie gedenkteken aan, dat Ot en Sien voorstelt en gewijd is aan de nagedachtenis van den paedagoog Jan Ligthart.

Toen met die aarde uit de vijvers het land was opgehoogd, werden het groote zwembad, diverse kinderspeelplaatsen en een aantal voetbalterreinen aangelegd. In de jaren daarna zag men het park langzaam groeien. Er kwam een boomkwekerij, een behoorlijk complex schoolkindertuinen werd aangelegd, en juist toen men met het meer wetenschappelijke gedeelte van de beplanting zou beginnen, stierf de voorvechter en mede-ontwerper van de plannen, Ir. P. Westbroek. Zijn plaats werd ingenomen door den heer S. G. A. Doorenbos, den tegenwoordigen directeur van den Plantsoenendienst, onder wiens leiding verder het park werd ingericht (1927).

Wanneer men den tijd neemt, om door het Zuiderpark te wandelen, en de honderden merkwaardige gewassen bestudeert, zal men het best doen, te beginnen in den Rozentuin. Een zeer groot aantal edele rozen, voor het meerendeel theehybriden, treft men er aan naast vele botanische rozen, die zuiver systematisch zijn geplant. Merkwaardig zijn hier *Rosa centifolia*, de roos der Romeinen, waarvan eenige variëteiten reeds voor tweeduizend jaar werden aangeplant, de Muskusroos (*R. moschata*), beroemd om haar geur, en voorts rozen uit Bulgarije en Damascus, uit Tirol en Dalmatië, en natuurlijk vele mooie Hollandsche producten. Dit is maar een heel kleine greep uit den rozenrijkdom, en ook van de andere deelen van het park is het onmogelijk, zelfs maar een opsomming te geven van de gewassen. Er groeien er duizenden, samengebracht uit alle deelen van de aarde. Men voelt, van welk een eminent belang het Zuiderpark is, niet alleen voor den beroeps- en den amateur-bioloog, maar ook als hulpmiddel bij het onderwijs in de Natuurlijke Historie. En daar wordt dan ook een veelvuldig en dankbaar gebruik van gemaakt.

Naast de rozentuin ligt de bloementuin, in 1933 aangelegd door werklooze bloemisten, en hier bloeien bijna het geheele jaar door bloemen in overweldigende hoeveelheden en van allerlei soorten. Voor ons is echter de hiearaan grenzende Amerikaansche tuin interessanter. Daar zijn gewassen samengebracht uit Noord-Amerika. Het pleit voor de vruchtbaarheid van dezen oorspronkelijken weidegrond, die op

sommige plaatsen versterkt is door het storten van huisvuil, dat al die planten hier volkomen als in hun natuurlijke staat konden groeien. Weer: een greep uit de planten van den Amerikaanschen tuin. De Noord-Amerikaansche vormen van vlier en vogelkers, Mahonia en wasgagel, zijn er te vinden zoo goed als de beroemde groote coniferen van de Nieuwe Wereld, die echter hun broeders aan de overzijde van den

Fig. 2. *Aesculus parviflora* Zuiderpark (Amerika).

ocean in grootte nog lang niet evenaren. Maar toch, men krijgt hier een aardigen indruk van de Californische Sequoia, en van den- nen als *Abies Fraseri*, *A. concolor*, *A. grandis*. Uit het hooge Noorden van Canada stammen *Picea alba* en *P. nigra*. Ten slotte zijn nog te noemen de Virginische jeneverboom en zeer vele *Pinus*soorten.

Aan dit deel grenst de tuin, die met West- en Midden-Europeesche gewassen is beplant. De meeste planten uit dezen tuin zullen de lezers wel kennen, en terloops zij er hier de aandacht op gevestigd, dat ook de vogelpopulatie in dit deel met reuzenschreden vooruitgaat. Dan volgt een uitgebreid complex volkstuinjes, en vervolgens bereikt men de Zuid-Europeesche tuin. Hier zijn honderden planten samengebracht uit Italië en Spanje, van de kusten van de Middellandsche Zee en uit het Zuiden van Frankrijk. Ware vulkaanplanten als de brem van de Etna zijn er te vinden! En naast het kleine, stekelige roosje

van Corsica bloeit het mooie Citrusstruikje met helderwitte bloemen.

In winter en voorjaar bloeit er *Tussilago fragrans*, een hoefbladsoort die wellicht beter bekend is onder den naam Winterheliotroop, en van de kust der Middellandsche Zee vindt men er *Salix Matsudana*, een wilg met wonderlijk gedraaide takken; bovendien bloeit vroeg in het voorjaar de heide van de Middellandsche Zee, *Erica mediterranea*, met lichtroze bloempjes. Steen-, vilt- en moseiken staan er zoo goed als de schitterende *Tamarix tetrandra*, die in Mei bloeit met een overvloed van lilarose bloempjes langs de jonge twijgen en ook buiten den bloeitijd heel mooi is door het fijne, blauwachtige loof.

Wel zeer sterk tot de verbeelding van alle bezoekers spreken steeds weer die deelen van het Zuiderpark, die gewijd zijn aan de gewassen uit China en Japan. Er is buitengewoon veel moeite voor gedaan, om deze planten naar Den Haag te brengen, maar het resultaat loont die moeite wel ruimschoots. Wonderlijk-mooie vormen der Japansche bloemkersen, kersappeltjes en lijsterbessen treft men hier aan, die al even mooie en poëtische namen bezitten. Higan-zakura, voorjaarskers, Hi-zakura, roode kers en Mame-zakura, dwergkers groeien hier. Wanneer men in dit gedeelte van de tuin komt tusschen half April en half Mei, dan krijgt men wel eenigszins een idee, hoe overweldigend van kleurenpracht een Japansch bloesemfeest moet zijn, want dan bloeien al die boomen, en dan is iedere boom enkel bloem geworden, zoodat men de takken vaak niet meer kan zien. In de Japansche afdeeling bloeien in Mei, behalve de vele kersen, nog een groot aantal andere struiken, zooals bloem-appels, waarvan *Malus floribonda*, *M. spectabilis* en *M. Sieboldii* aanwezig zijn. In de Chineesche afdeeling valt de aandacht op de heldergele roos *Rosa Hugonis*, en voorts zijn hier prachtige sering en de merkwaardige vlinderstruik *Buddleia Davidii*, die inderdaad buitengewoon druk door vlinders wordt bezocht.

En de laatste twee tuinen waar uitheemsche gewassen te bewonderen zijn, zijn de afdeeling Himalaya en de afdeeling Azië. Een merkwaardige vertegenwoordiger van de Himalayaplanten is *Ephedra Gerardiana Sikkimensis*, een klein struikje met priemvormige takjes, waarvan men niet onmiddellijk zou zeggen, dat het tot de Coniferen behoort. In de Aziatische afdeeling treft men planten aan uit Perzië, Turkestan en Klein-Azië. Opvallend is het, dat uit deze streken zooveel soorten gele rozen afkomstig zijn, zooals *Rosa lutea*, *R. Xanthina* en *R. hemisphaerica*. Tenslotte hebben wij hier ook amandelboomen, Siberische kornoelje en eenige Babylonische treurwilgen.

In de meest Westelijke hoek van het park, tusschen de kweekerij en de school-kindertuinen, ligt de wetenschappelijke tuin. Die is buitengewoon aardig en overzichtelijk ingericht, en wie een studie maakt van de plantensociologie, mag zeker niet verzuimen, hier eens een bezoek te gaan brengen. In het midden ligt een plasje, dat het lage Hollandsche laagveen voorstelt, met zijn water. Van de waterplanten komen hier o.a. voor gele lisch, kievitsbloem en veenwortel. Daarop volgt de elzen-opslag, het elzenbroek met bitterzoet en hop, en dan wordt weer begrensd door een wat hoger land met berken.

In een ander deel vindt men de ontwikkeling van den armen zandgrond. Hei, brem, jeneverbes en kruipwilg groeien er, en in de drassige deelen, waar zich hoogveen heeft gevormd, komen veenbes en dophei, gagel, zonnedauw en eenige orchideeënsoorten voor.

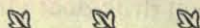
Ook het bosch van de zandgronden is aanwezig, met eiken en berken en een ondergroei van dalkruid, Salomonszegel, valsche Salie en vuilboom. Daarnaast de zware bosschen uit het Oosten van ons land, eiken-haagbeukenbosch waarin evenwel de haagbeuk nog al eens wil ontbreken, maar waar dan toch de ondergroei van egelantier, hazelaar, kornoelje, primula en gele dovenetel kenmerkend is. Ook de wat minder uitgeloopte vorm is aanwezig, met o.a. hultst als kenmerk.

Een aparte vermelding verdient het krijtlandschap van Zuid-Limburg, want hier heeft men met eenige karrevrachten grond uit die streek wel zeer opmerkelijke resultaten bereikt. Er is een holle weg gemaakt met kalkhellingen, waarlangs men onder den drogen vorm van het eiken-haag bukenbosch beerlook en lieve vrouwe bedstroo, lelietjes der dalen en peperboompje vindt. Op de zonnige bermen bovendien thijm en marjolein en borstelkrans.

Deze plantensociologische tuin is oorspronkelijk bedoeld als hulpmiddel voor het onderwijs, en daarom is ernaast een afdeling Plantensystematiek. Daar heeft men in een aantal bedden eenige honderden planten zoo gepoot, dat er een geheel overzicht, zeer duidelijk, is ontstaan. Het is een inderdaad buitengewoon mooi hulpmiddel voor het onderwijs, maar de beteekenis reikt er ver boven uit. Want hoe eenvoudig ook van opzet, toch is deze wetenschappelijke tuin ook voor den beginnenden plantensocioloog van groot belang. Hij krijgt er op eenvoudige wijze een overzicht van de mogelijkheden zijner wetenschap.

's-Gravenhage.

A. C. W. VAN DER VET.

DE OOYPOLDER BIJ NIJMEGEN.

Er is één streek bij Nijmegen, die wel een heel bijzondere plaats heeft in het hart van den natuurliefhebber, nl. de Ooy. Dit is het land, dat, als men in oostelijke richting vanuit Nijmegen de grote dijk opgaat, zich aan weerskanten daarvan uitstrekt. Een landschap van weiden, slikken en wielen, waarin direct domineert de grootste plas, de zgn. Oude Waal. De dijk affietsende, treft men tal van schilderachtige boomgroepen, hier en daar een boerderijtje en zelfs enkele gehuchten, bv. Persingen, dat dadelijk opvalt door zijn gedrongen, opeengepakte bouw en het spitse kerktorentje in 't midden. Er is geen jaargetijde, waarin de vogel-, planten- en insectenliefhebbers hier niet hun hart kunnen ophalen! Of het water nu hoog is, zoals meestal in de tweede helft van de winter, als de Oude Waal wel driemaal zijn normale oppervlak beslaat en de laag gelegen Wilgenbosjes soms tot over hun kruin in het water staan, of dat de grond droog en goed begaanbaar is, — altijd is het er vol van interessant leven. Gedurende een heel kalenderjaar heb ik er wel 85 verschillende vogelsoorten kunnen zien, en dit getal zou nog gemakkelijk aan zijn te vullen. Vooral in Lente en Zomer is er een schat van meer of minder zeldzame planten te vinden. Om een voorbeeld te noemen: de Pyrenese Ooievaarsbek is hier op enkele plaatsen rijk aanwezig.

Voorals reeds genoemde Wilgenbosjes verbergen, na een gunstig voorjaar wat de waterstand betreft, in een ware wildernis van Brandnetels, Grassen en Bitterzoet (meest zich vanuit de kruinen der Wilgen naar beneden slingerend!) een weelde van weide- en moerasplanten. Ik mag hier nog wel even verwijzen naar de beschrijving, uitgegeven bij de Biologische Kalender 1940 van Chr. le Roy. Hij heeft hier een stukje natuur vereeuwigd (en nog wel op twee manieren!), dat helaas deze Herfst (1941) ten offer is gevallen aan bijl en zaag. Er was 's zomers al wel te merken dat de wilgen veel geleden hadden na een winter, waarin ze een paar weken tot over hun kruinen door ijs bedekt waren, en na de daarop volgende gure en vrij droge maanden. Het geheel was niet meer zó dicht, besloten en geheimzinnig als vroeger. Maar nu is vrijwel het gehele complex omgehakt en zo is er alweer een toch waardevol Natuurmonumentje minder.

Nu wil ik tot slot nog trachten een beeld te geven van het landschap in verschillende jaargetijden, vooral wat de vogels betreft.